

T Á R C Z A.

Belmissiói levelek.

(A fogháztársaságok.)

Fölveszem ismét a körülmények kényszere alatt évekkel ezelőtt letett tollamat s folytatom Szemlénk hasábjain belmissiói leveleimet, kezdvén ez új sorozatot, egy nagy fogháztársaság keletkezése s 75 éves története előadásának kapcsában, a *rabsegélyző egyletek* ismertetésével.

Mindenekelőtt emlékeztetnem kell olvasóinkat arra, hogy a Szemle 1894. évi folyamában két közleményben megírtam a német belmissió egyik legnagyobb alakjának, a diakonissza-intézményt megalapított *Fliedner Tivadarnak* életét és működését s e cikkem folyamán elmondtam, hogy milyen rettenetes állapotokat talált ő a németországi fogházakban s tapasztalatai alapján miként alakította meg 1826 június 18-án a németországi első *fogháztársaságot* azzal a feladattal, hogy a rajnai tartomány és Westfália börtöneit papokkal és tanítókkal lássa el, a foglyokat nem, kor és bűneik fokozata szerint külön osztályokba sorozza, munkával lássa el őket s szabadonbocsáttatásuk után boldogulásukról gondoskodják. Elmondtam abban a cikkben, hogy *Fliedner* mint tanuló nyozta Hollandiában és Angliában a börtönügyet s mily fáradhatatlan tevékenységgel buzgólkodott annak Németországba, a német lelkek világába való átültetése érdekében.

Ez elmondott dolgokhoz fűzöm már további, részletes mondanivalóimat.

* * *

Az 1823. évben Amsterdam piaczn egy szörnyű látványnak volt tanuja *Fliedner Tivadar*, Kaiserswerth ifjú lel-

késze, ki akkor gyülekezete érdekében Hollandiát és Angol-országot járta föl. A városháza előtt ugyanis férfiak és nők állanak pellengéren, melleiken széles nagy fatáblákkal, a melyekre elkövetett bűneik voltak fölírva; majd levetkőztették és megkorbácsolták őket s a megkorbácsoltak közül néhány-
nak izzó vassal bélyeget sütöttek a vállára. Ez a rémes látvány rendkívül mély benyomást gyakorolt a 23 éves ifjú lelkészre s útja leírásában így elmélkedik arról:

„Mirevaló ez a szörnyű büntetési mód? *Javítja* az vajjon a bűnöst? Már pedig minden büntetésnek, ha nem is egyedüli, de mindenesetre legfőbb célja a javítás. A még meg nem átkodottban az ilyen meggyalázás egyszersmindenkorra elfojthat minden nemesebb, fölfelé törni akaró szándékot, a megátalkodottat pedig még megátalkodottabbá teszi, mert lelkét a gyalázat végkép elkeseríti. A letörölhetetlen bélyeg egész életén elvágja előtte az utat, hogy régi bűnös életét, akármilyen komolyan törekszik is a javulásra, elfeledtesse a világgal s kioltja lelkéből a becsületérzés utolsó szikráját is, a mely még abban pislogott.“

Így ír egy nemesérzésű, egy józangondolkozású ember, ki, mint munkaszerető, tenni kész jellem, azonnal el is határozza magában, hogy ráveti kezét e munkamezőre, és segíteni fog, mert segítenie kell, a *foglyok* szomorú állapotán.

Sem időnk, sem terünk nincs a hosszas részletezésre, ugorjunk hát keresztül három teljes esztendőt s állapotjunk meg annál a ténynél, hogy 1826 június 18-án Düsseldorfban néhány lelkes emberbarát „a foglyok erkölcsi és polgári állapota javítására“ egy társasági „alapszabályzattal és munkatervvel“ lépett elő, a melyet még azon évi augusztus 1-én *III. Frigyes Vilmos* porosz király, mint „nekie különös tetszésére“ szolgáló munkát, sietve kabinetrendelettel megerősített és ezzel megalakult a „*Rajna-westfáliai fogháztársaság*“, a mely nemcsak a német birodalomnak elsőrendű ilyen társasága ma is, de példányképpül szolgál a világ minden más fogháztársasága előtt, rászolgálván hírnevére hatalmas berendezésével, lelkes munkálkodásával.

Ennek a társaságnak a történetét írom meg e levélben.

A társaság a maga célja számára azt tűzte ki, hogy „az államtörvényekkel egyezőleg előmozdítsa a foglyok erkölcsi javulását, hogy úgy fogságuk ideje alatt, mint szabadonbocsátásuk után elhárítson előlük minden hátrányos és szaporítson részökre minden üdvös behatást. E végből az egyházi és iskolai hatóságok meghallgatásával minden keresztyén felekezetből

való foglyok részére saját házi lelkészt és elemi iskolai tanítót választ, állit be, javadalmaz és vesz felügyelete alá; keresztülviszi a foglyok osztályozását és bibliát s más hasznos választásos könyveket adván kezökbe, munkálja ezek szellemi és lelki előhaladását. Munkát ad a foglyok kezébe s a szabadonbocsátottak részére tisztességes keresetforrásokat nyitván meg, megfelelő viszonyok közé hozni, s keresztyén érzelmű emberek felügyelete alá állitván őket, az új bűnökbe visszaeséstől lehetőleg megóvni igyekszik“.

Érdekes és nevezetes vonása volt az újonnan alakult belmissiói társaságnak az, hogy első tisztviselői-kara három államügyészből, két lelkészből és egy kereskedőből állott; a három államügyészből egy róm. katolikus vallású, a két lelkész közül az egyik *Fliedner* volt. E tisztviselői kar híven képviselte tehát azt a nagy belmissiói elvet, hogy a keresztyén szeretet munkáiban nem kell a felekezeti korlátokat nézni, és hogy abban a világiaknak kell a tulajdonképpeni nagyobb szerepet juttatni.

Csakhamar számos állami és társadalmi előkelőség lépett be a társaságba s az ideiglenes vezető-bizottság végleg szervezve magát, egy lelkés főurat, *von Spee* grófot választotta meg elnökéül, míg *Fliedner*-t titkárrá tették. A második évi jelentés már lelkes örömmel hirdeti, hogy a társaság fogadtatásában és terjesztésében való készség csaknem fölülmúlja az alapítók várakozását. Úgy az evangélikus, mint a római katolikus egyházi hatóságok is buzgón lelkesedtek a társaság mellett s midőn *Frigyes* porosz királyi herceget fölkérték a védnökség elfogadására, ez 1829 január 15-én kelt válaszában egyebek közt ezeket írja: „A kérés, melyet a társaság hozzám intézett, hogy fogadjam el védnökségét, annál hizelgőbb reám nézve, minél emberbarátibb a társaság célja; és mivel Ő felsége a király is legkegyelmesebben engedélyezte ezen együletet, akadályát nem látom annak, hogy beleegyezzem egy olyan kérésbe, mely szívemben a legőszintébb részvétre talál“.

Mindenekelőtt rendszeres fogházi lelkészek alkalmazása ügyében akart a társaság intézkedni. A róm. katolikus foglyokat egy düsseldorfi káplán gondozta és pedig „ingyen, puritán nemes emberszeretetből“, míg a protestáns vallású foglyokhoz három éven át minden második vasárnap délutánra *Fliedner* jött át, gyalog tevén meg nyári forróságban, téli zivatarban a kétórai utat. De 1828 november havában már rendes fogházi protestáns lelkészt állitottak be, ki végtelenül nemes keresztyén szeretettel tűrte a durva, elvadult börtön-

lakók gúnyját, csúfolódásait, a melyeket azok kezdetben megengedtek maguknak, és rendületlen kitartással hirdetvén az evangéliumot, csakhamar örömmel látta s beismerték a fogházi tisztviselők is, hogy a hangulat több czellában feltűnően jóra fordult. Elnémult a lárma, az istenkáromlás, veszekedés, s csöndes nyugalomban végzett szorgalmas munkálkodás között türelmetlenül kezdték várni a lelkész érkezését; reggel felolvastak egy bibliai szakaszt, írtak, számoltak, délben hálaadó éneket zengettek el s csakhamar jutalomszámba vették a foglyok, ha őket egy ilyen szellem által megszállott czellában helyezték el.

A düsseldorfi fogházban felállított iskola is a lehető legjobb sikerrel működött: teljes csönd, rend, figyelem és szorgalom uralkodott abban s a szabadonbocsátott foglyok közül több mondotta, hogy, ha lehetne, szívesen bennmaradna még pár hónapig a fogházban, csakhogy a vele közlött hasznos ismeretek tanulásában tovább haladhatna.

A társaság ösztönzésére az állami hatóság csakhamar hozzá is kezdett a foglyok osztályozásához; sürgette a társaság, hogy a női foglyok mellé *felügyelőnőt* kell beállítani, általában, hogy külön női fogházakat kell építeni; a bizottság két tagja lassanként egyszer fölkereste a fogházat s az ottani állapotokat megbeszélte a személyzettel; másik két tag a szabaduló foglyok ügyeit tartotta szemmel, a rászorultakat útiköltséggel látták el, s a kik munkához akartak kezdeni, azokat ajánló-levelekkel látták el a polgármesterekhez, lelkészekhez és segélyegyletekhez. A férfiegylet mellé *Spee grófné* elnöklete alatt *nőegylet* alakul a női foglyok gondozására, mely azok rendszeres foglalkoztatását tűzvé ki feladata gyanánt, lent és rokkákat szerez be, a fonalakból és szövetekből kiállításokat rendez, egyszóval minden lehetőt elkövet a női foglyok sorsa javításának érdekében.

De minden törekvése főczéljául azt tűzte ki e társaság, hogy *a bűnbe való visszaesést előzze meg lehetőleg s annak esetei számát fogyaszssa.*

E végből mindenfelé *segélyegyleteket* állit fel, a melyek a központi társasággal a foglyok családi viszonyait közlik, majd azok kiszabadulásakor értesülvén fogházi viselkedésükről, mindennemű viszonyaikról, e segélyegyletek munkát keresnek nekik, s visszaviszik, visszasegitik őket az emberi társadalomba. Olyan helyeken, hol nagyobb fogházak vannak, *leány-társaságokat* szervez a düsseldorfi anyaegylet s fennállása negyedik évének végén az elnöki jelentés ezen szavait olvashatjuk: „A fogháztársaság, más egyletekkel összehason-

litva, látszólag kevésbé kedvező világításban tűnik elő, mert hatása nem olyan szemellátható, mint más társaságoké; nem látjuk, mint például egy műegyletnél, azokat a szép gyümölcsöket magunk előtt, a melyek annak haladásáról tennének kedvező tanubizonytságot. A mi működésünk eredménye inkább negatív természetű: mi a visszaesésektől igyekszünk az embereket óvni, mi fenn akarjuk azokat tartani, a kik azon a ponton állanak, hogy elmerüljenek már a bűn hullámaiban. A megtartottakat azonban mi nem tudjuk számba venni, mert nem láthatunk be sziveikbe és éveknél kell elmulniok, míg ítéletet mondhatunk arról, hogy tényleg megmentettük őket; és a reményt még az olyanoknál sem szabad feladnunk, a kik súlyedőben látszanak lenni; az ilyeneknél is azt mondhatjuk, hogy a mi segélynyújtásunk nélkül valószínűleg még mélyebbre süllyedtek volna; és az a vallásos szikra, melyet lelkészeink sziveikben felgyújtottak, évek multával esetleg melegítő lánggá fog fellobbanni*.

Fennállásának első éveiben sokat kelle a társaságnak küzdenie azon mindújra felmerülő vád ellen, hogy a foglyokkal nagyon is jól bánik, a mi ellen csak azzal védekezett, hogy hiszen éppen ő sürgeti a visszaeső foglyokkal szemben való szigorúbb bánásmódot, és ennek meg is volt a kellő foganatja, mert egy 1834 január 31-én megjelent igazságügy-miniszteri rendelet igen szigorú intézkedéseket tartalmazott a visszaeső bűnösök ellenében. Ugyanekkorában az állam vette magára a fogházi lelkészek fizetéseinek terhét, s az egyházi hatóságok növekvő érdeklődéséről tesz tanubizonytságot az a tény, hogy egyes kerületekben bizonyos vasárnapokon a perselypénzt a fogháztársaság céljaira ajánlották fel.

Ilyen alapokon indulván meg a társaság, fennállásának 25 első esztendejében már 12 leánytársaság, s mintegy 120 segélyegylet csatlakozott hozzá. Mivel azonban ez utóbbiak közül többnek nem lévén teendője, lassankint magától megszűnt létezni, arra helyezte az anyaegylet a súlyt, hogy az életképes segélyegyleteket foglalkoztassa s e végből ezek számára 1844 május 9-én egy szabályzatot adott ki, melynek főbb pontjait, im, a következőkben ismertetjük:

„A segélyegyletek, a társaság tagjaiból alakulva, ennek helyi szervei, és pedig úgy általában a társaság érdekeit, mint a foglyok családjának házi viszonyait illetőleg, a fogháznak tartama alatt, valamint a fogoly kiszabadulása után is.

Ha olyan foglyról van szó, a ki családjára részére igénybe óhajta venni a társaság segélyét, a helyi segélyegylet által megvizsgálandók az illető család anyagi viszonyai, hogy vajjon

a büntetés alatt álló családtag elvonása által szenved-é az otthoni gazdaság, vagy éppen szegénységélyre van-e szükség, a mely utóbbi esetben a helyi hatóság azonnal értesítendő. A *foglyok elhagyott* gyermekei részére gondoskodik a törvényileg megállapított segélyeszközök igénybevételéről s felügyel az idegen házaknál elhelyezett ilyen gyermekekre s az *iskolaköteleseknél* gondoskodik arról, hogy ezek tanulásukat folytathassák.

A kiszabadulóknál, a fogházi központi bizottságnak az illetőről való részletes ismertetése alapján, mindig a helyi viszonyok szerint előkészíti a segélyegylet a kiszabadultnak családi körébe, a polgári életbe való visszatérhetését. A kiszabadult fogoly keresetét a fogházi bizottság a segélyegyletnek küldi meg s ez aztán atyai szigorúsággal ügyel föl arra, hogy az illető vissza ne essék korábbi bűneibe. A segélyegylet aztán gondoskodik a kiszabadultnak anyagi segélyeztetéséről, de sohasem alamizsnanyújtás alakjában, hanem hogy őt, átvivén a kezdet nehézségein, a tisztos megélhetés eszközeihez juttassa s látogatásaival, vallásos irányú beszélgetéseinek hívó, intő, bátorító szavaival gondoskodik annak a lelki életben való emelkedéséről is. Hogy pedig megóvja a társaság a visszaeséstől azokat, a kikre nézve korábbi környezetükbe való visszatérésök valóságos erkölcsi veszedelemmel jár, az ilyeneket más környezetbe, más segélyegylet gondozása alá helyezi át, s mindenütt keres és pedig főként az iparosok osztályából, jóérzésű és helyesgondolkozású férfiakat, a kik az ilyen kiszabadult foglyokra felügyeljenek.“

E szabályzat révén a segélyegyletek szervezetileg a legszorosabb összeköttetésbe léptek az illető kerület leány-társaságaival, valamint az anyaegylettel is, melynek évi gyűléseiu elhangzott jelentései felölelték aztán a fogházügy területén végzett szeretet munkák minden mozzanatát.

A fogházi épületek fogyatékos berendezése, mely lehetlenné tette a foglyok kellő osztályozását és a magánzárka-rendszer behozatalát, örökös szálla volt a fogháztársulat vezetőembereinek szemében s folyton petitionáltak a kormánynál, sőt magánál a királynál is új rendszerű fogházi épületek emelése érdekében, sőt azt is hangsúlyozni kezdték, hogy az őrszemélyzetet a belmissió erre képzett munkásai közül kell venni, tehát valamelyik belmissiói tanító-intézetben néhány növendéket fogházőri szolgálatra kell kiképezni. Majd meglátjuk, hogy ily irányú mozgolódaiknak lesz-é valamelyes eredménye.

És a fogházi berendezkedés minden tökéletlensége mel-

lett is azt olvassuk egy jelentésben, hogy „szorgalom és nyugodt csöndesség uralkodik az intézetekben, mióta lelkészek működnek bennök. Egyikben a fegyelmi esetek száma csakhamar felére, egy másikban, melyben 600 nehéz bűnös s köztük 111 életfogytiglan elítélt fegyencz szenvedett, harmadára szállott le; egyes kisebb büntetőintézetekben pedig gyakran éveken át senkit sem kellett fegyelmi kihágásáért büntetni“.

Tekintettel arra, hogy a legtöbb bünt az *iszákosság* okozza, sürgették a *mértékletességi egyletek* alakulását és egy *iszákosok asyluma*, majd, főként a szabadon bocsátott női foglyok részére, a *menházak* vagy *átmeneti intézetek* felállításának ügyét, és már 1833-ban létesítettek is, egyelőre kicsiny kezdettel, egy ilyen, protestáns jellegű menházat *Fliedner* kaiserswerthi diakonissza-intézetének közvetlen szomszédságában. Három évvel későbbén ugyanott római katolikus vallású, szabadonbocsátott nők részére létesítettek menházat. Ezeket aztán csakhamar férfiak részére létesített menházak követték.

A mozgalom csakhamar átcsapott Németország egyéb részeire is, a mennyiben másfelé is keletkeztek hasonló, segélyegyletekkel működő fogháztársulatok, s az ügy iránti mind szélesebb körben feltámadott érdeklődésről tanuskodik az a tény, hogy 1846-ban a majnai Frankfurtban már egy erősen látogatott *nemzetközi börtönügyi konferenciát* tartottak.

A társasági bizottság munkálkodása eleitől kezdve igen ideális alapon mozgott: az elnök, ki mellé az idők folyamán négy titkári állást szerveztek, ezekkel együtt egyedül, s másnemű hivatali teendőik mellett a világon minden díjazás nélkül intézték a társaság nagy és fontos ügyeit. De ez, még egy *Fliedner* munkabíró ereje mellett sem maradhatott végleg így, s midőn őt mindinkább kizárólag az ő nagy diakonissza munkája vette igénybe, égetővé kezdett válni a kérdés, hogy egy külön hivatásos munkást kell keresni, a ki a maga egész erejét, tudását s minden idejét a fogházügynek szentelje, s hosszas utánjárás és lelkiismeretes fontolgatás után 1857 október havában állandó *ügynököt* állított aztán be a társaság egy lelkész személyében, kinek 700 tallér fizetéséből 450-et az állampénztár, míg 250-et maga a társaság fedezett.

Az új rend új szellemi életet hozott be a társaságba, a mennyiben az évi közgyűlések azontúl nem pusztán az üzletszerű előterjesztések előadásából és meghallgatásából, hanem a fogházügy teljes területére tartozó nagy elvi és gyakorlati kérdések sikerült előadásaihoz kapcsolódó megbeszélésekből is állottak.

Az ifjú korban lévő foglyok külön gondozása, a felnőttektől külön intézetekben való elhelyezése ügyében kérvényt intézett a társaság a kormányhoz, s hat pontba foglalt előterjesztést tett a *büntető-igazságszolgáltatás reformja* ügyében. A porosz belügyminiszter pedig 1862 november havában kelt leiratában engedélyt adott a társaságnak arra, hogy belátása szerinti módon képezzen ki alkalmas férfiakat, kiket azután valamely külön meghatározott fogházban örök gyenánt fognak alkalmazni.

Jelentékeny haladást és erősödést jelentett a társaság életében az a tény is, hogy 1863 óta a büntetőintézetek igazgatói és magasabb tisztviselői is részt vettek annak évi közgyűlésein s határozatba ment, hogy azokon az állami tisztviselők és a fogházi lelkészek — ezek felekezetekként külön-külön — szakkonferenciákat tartottak.

A hivatalos egyház pedig kötelességévé tette a maga lelkészeinek, hogy mindenik tartsa fenn a lehető érintkezést a maga gyülekezetéből fogházba vitt hívével.

A nagy német birodalom megalakulásával beállott új időszak, abban az új *északnémet büntetőtörvénykönyv* kiadásával keletkezett új állami reformok rengeteg nagy feladatot róttak a fogháztársaságra, a melyeket ez az idők folyamán mind igyekezett teljesíteni, a maga részéről is mind újabb és újabb reformjavaslatokkal járulván a kormány és a képviselőház elé. Foglalkozott nevezetesen az *iszákosság, a vasárnap megszenteltelenítése, a csavargók, a belföldi, a munkáskoloniák, a prostitúció* kérdéseivel, mint a fogházügygyel szoros összeköttetésben álló égető nagy társadalmi és korkérdésekkel.

Olyannyira részt vett a társaság az ilyen kérdések fölvetésében, megvitatásában és folytonos felszinentartásában, hogy ily irányú működése a német jogásztársadalom egyes elemeinél reakciót is szült, és többek részéről felhangzott az az óhajtás, hogy az inkább *theoretikus* irányú tevékenység helyett az inkább *praktikus* munkálkodásra helyezze a társaság a súlyt, — a mely óhajtás igazolt voltát maguk a vezetők is belátván, az 1887. évi közgyűlésen ebben a szellemben hoztak határozatokat. Düsseldorfban nevezetesen, éppen a most említett közgyűlés határozata alapján, *központi munkaigazító irodát s vándorlók számára való otthont* létesítettek, két olyan intézményt, melyek 1889 óta a legáldásosabb sikerrel dolgoznak, otthont és munkát adván számtalan szabadon bocsátott fogolynak s hathatósan közreműködven arra nézve, hogy a bünbe visszaesők száma folyton fogyjon.

Sokat foglalkozott a társaság a *testi fenytéknek* főleg

az ifjú, visszaeső gonosztevők részére való behozatala ajánlásának kérdésével is, attól a gondolattól vezéreltetve, hogy a gonosztevőnek a büntetés komolyságát erősebben tudomására hozzák, mint a hogy az eddig történt, s kimondotta, mint javaslatot, a társaság, hogy „a testi fenyíték, mint bíróilag kiszabandó büntetés, különösen ajánlandó a más tulajdonának bosszúból vagy szilaj indulatból elkövetett szándékos megsértéséért, a szándékos testi sértéséért s minden olyan vétségért és bűnért, a melynél valamely különösen durva és vadállatias érzület vagy erkölcsi elfajultság jelentkezik“.

Hogy a társaság lehetőleg megakadályozza a *csavargásra* hajlandó emberek által elkövetett vétségeket, vagyis hogy az úgynevezett benső kolonizációt a büntetésöket kiállott, tehát szabadonbocsátott foglyok gondozására felhasználhassa, más szóval, hogy egyeseket a bűnökbe való visszaesés átkától megmentsen: többfelé úgynevezett *munkás-koloniákat* s ezek mellett, mert mindújra tapasztalta azt, hogy az iszákosok okozza a legtöbb bűnt, *iszákosok számára való asylumokat* állított fel s kívánatosnak mondotta ki, hogy a büntető-törvénykönyv egy erre vonatkozó novellával egészítették ki.

Nagy vívmánya volt a társaságnak az is, hogy 1895 június 13-án a szabadonbocsátott foglyok gondozása ügyében egy nagyjelentőségű miniszteri rendelet jelent meg, a mely egyebek között ezeket mondja: „A bűn elleni küzdelemben a büntetőeljárás mellett nagy jelentősége van annak a gondoskodásnak, mely a szabadonbocsátott foglyok előtt a rendszeres életre való visszatérést egyengeti és ez által őket a bűnbe való visszaeséstől igyekszik megvédelmezni. Ezen század elejétől kezdve azért egyes személyek, egyletek és egyházi szervek sokat fáradoztak azon, hogy megfelelő gondoskodást gyakoroljanak, a miben azokat az állami hatóságok is támogatták. Fájdalom, hogy nem igazolatlan az a gyakran kifejezett panasz, hogy e gondoskodási tevékenységnek eredményei nem felelnek meg a rá fordított munkáknak, fáradozásoknak és pénzüsszegeknek. Ez eredménytelenség oka jó részben abban keresendő, hogy a gondoskodási tevékenységet nem szervezték mindenütt czélszerűleg, és hogy annak organumai nem működtek kellő irányban össze a büntető és rendőri hatóságokkal“. Fontos volt ez a miniszteri rendelet azért, mert ettől fogva úgy az egyházi, mint a politikai hatóságok kötelezve érezték magukat arra, hogy a szabadonbocsátott foglyok gondozásában együtvé ható működést folytassanak úgy az anya, mint a leánytársulatokkal és ezek segélyegyleteivel is.

Rendszerezte a társaság egyúttal a szabadonbocsátott foglyok gondozásának ügyét annak kimondásával is, hogy segélyezésre szabály szerint csak olyan foglyok tarthatnak igényt, a kiknél büntetésök ideje alatt igazi vallás-erkölcsi átalakulás mutatkozott s a kik szorgalmuk és jó magaviseletük által a javulásnak határozott jeleit mutatták.

Kivivta a társaság azt is, hogy a kisebb fogházak gyülekezeti lelkészei rendszeres szolgálatot teljesíthettek a foglyok körül, sőt megengedettett nekik az is, hogy a vizsgálati foglyokat is meglátogathassák és azokat lelki gondozásban részesíthessék.

Említettük levelünk korábbi részében, hogy az évi nagygyűlések mellett szakkonferenciák is tartottak. Négy ilyen konferencia volt: 1. a jogászok és büntetőintézeti tisztviselők, 2. az evangélikus, 3. a katolikus lelkészek és 4. a tanítók konferenciája. Ezekhez járult még egyszer-egyszer a segélyegyletek képviselőinek, valamint az összes szakkonferenciának közös konferenciája.

A jogászok és büntetőintézeti tisztviselők konferenciája egyebek között a foglyok kosztolásának, foglalkoztatásának és fegyelmezésének, a fogházi alkalmazottak megválasztásának, szolgálati viszonyainak, beoktatásának, s más idevágó ügyeknek kérdéseivel foglalkozott; a lelkészek konferenciája az általános és különös lelkigondozás, a foglyoknak tartott prédikálás, a köznapi isteniszteletek, a keresztelek, esketés, házassági elválasztás, konfirmáció, kommunió és temetés, egyes bűnök lektüzdésének módjai, a közös és a magánzárkákban folytatott lelki gondozás s más ilyen kérdések tárgyalását tűzte ki a maga céljául és folytatta is valóságban; a tanítók konferenciája pedig a büntetőintézeti iskolák sajátságait és feladatait, az egyes tantárgyak anyagának és methodikájának kérdéseit vitatta és vitatja meg ma is, míg a közös konferenciák a mindenikre egyformán tartozó egyetemes jelentőségű kérdésekre nézve cserélték ki eszméiket és nézeteiket.

De legyen elég ennyi!

A rajna-westfáliai fogháztársaság 1901-ben ünnepelte fennállásának 75 éves jubileumát. Azzal zárjuk be e levelünket, hogy átvesszük levelünkbe a 70-ik egyetemes gyűlésen elnökölt Blech szuperintendensnek következő szavait:

„Az emberi intézményeknél, társulatoknál és egyleteknél sokszorosán másként állanak a dolgok, mint a magános emberek életében. Ha az egyes ember Istennek különös és aránylag ritka kegyelmi ajándékképpen tekintheti azt, ha

megengedettik nekie, hogy a 70 év magaslatára fölemelkedjék, még sokkal nehezebb a szabad egyesületekre nézve az, hogy erős és rendületlen együttélésben és működésben összetartva, hasonló magas korban megtartassék. A mit az atyák szent bizodalomban alapítottak, az nem mindig öröklődik át a gyermekekre és az unokákra. És ha egy társaság, mint a mienk is, három generáczió át lényegileg változatlan alakban és soha nem ernyedő erővel képes volt a maga munkáját 70 éven keresztül megfelelő tevékenységben folytatni, ez két dologról tesz beszélő bizonyosságot: *először* arról, hogy nagy, magasztos, az emberiség jólétére szükséges, sőt nélkülözhetetlen dolognak kell annak lennie, a mi iránt egymásután következő három nemzedék egyenlő lelkesedéssel érdeklődött, és *másodszor* arról, hogy különös isteni kegyelem munkálkodik ezen társaság fölött. Mert bárhogy változtak is az utolsó 70 év alatt a politikai, egyházi és társadalmi viszonyok; bárhogy hullámzottak is a szellemi áramlatok, és bármennyire széjjelszakadoztak is a különböző szellemek: a mindenható Isten ebben a mi munkánkban, mint kevés másban, elválaszthatatlanul együtt tartotta a munkatársakat, és a mi társaságunkat mintegy csoda által keresztülvezette a pártviszályok mindama szakadékain, melyek a mi napjainkban mindenfelől tátonganak felénk, úgy hogy mi az atyák örökségét az idők áradásain és zivatarain keresztül mind e mai napig sértetlenül megőrizhettük. És ezért, a 70 éves áldott tapasztalatok dicsőséges magaslatán az Isten nevének dicsérete és magasztalása áradozhatik sziveinkből, de egyszersmind arra a szent fogadalomra is indíthat ez bennünket, hogy tartsunk ki rendületlenül ama magas és szent célok mellett, a melyek az immár 70 évre érett munkának bölcsőjénél az atyák szemei előtt állottak, és az ő szellemökben munkálkodjunk tovább élő hitben, fáradhatatlan szeretetben, hűségben és Krisztus békességének lelkében mindaddig, a míg az Úr ezt megengedi és erőt ad arra, hogy lelkiösmeretesen távol tartsunk mindent, a mi elválaszt és akadályoz, és teljes komolysággal törekedjünk arra, a mi egyesít, használ és továbbfejleszt.“

Következő levelünkben, hazai viszonyainkra is tekintettel, a fogháztársaságok és rabsegélyező-egyletek mai állásáról, viszonyairól fogunk írni.

Debreczen.

Csiky Lajos.